

44. Torstaina 27 päivänä huhtikuuta 1989

kello 13

Siv.

Päiväjärjestys

Pöydällepanoa varten esitellään:

Ilmoituksia

Toinen käsittely:

Siv.

6) Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 4 hallituksen esityksestä laiksi perintökaaren 25 luvun muuttamisesta (HE n:o 237/1988 vp.)..... 1216

1) Ehdotus laiksi säädöksissä viitattavien standardien kielestä 1210

Hallituksen esitys n:o 37

Lakivaliokunnan mietintö n:o 5

Suuren valiokunnan mietintö n:o 48

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Hetemäki-Olander.

2) Ehdotus laiksi arvopaperinvälitysliikkeistä sekä siihen liittyväksi lainsäädännöksi..... „

Hallituksen esitys n:o 234/1988 vp.

Pankkivaliokunnan mietintö n:o 2

Suuren valiokunnan mietintö n:o 49

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aaltonen, Anttila, Elo, Hautala, Jaakonsaari, Jokinen, Järvenpää, Kanerva, Kortessalmi, Kärhä, P. Lahtinen, Laine, Mattila, Miettinen, Myller, Niinistö, Paasio, Paavilainen, Pelttari, Pesola, Rusanen, Salolainen, Savela, Siuruainen, Suominen, Törnqvist, Uosukainen, Urpilainen, Valo, Vennamo ja Vähäkangas.

3) Ehdotukset laiksi lukiolain 21 §:n muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 189/1988 vp.

Lakialoitteet n:ot 129/1987 vp. ja 36/1988 vp.

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 5

Suuren valiokunnan mietintö n:o 50

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Paasio, Vennamo, Pesola ja Salolainen.

4) Ehdotus laiksi maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 7 §:n muuttamisesta 1213

Hallituksen esitys n:o 32

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 8

Suuren valiokunnan mietintö n:o 51

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

5) Ehdotus laiksi terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä ... 1214

Hallituksen esitys n:o 223/1988 vp.

Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 3

Suuren valiokunnan mietintö n:o 52

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden takia ed. Urpilainen, virkatehtävien vuoksi edustajat Kanerva ja Suominen sekä yksityisasioiden takia edustajat Aaltonen, Anttila, Elo, Jaakonsaari, Järvenpää, Kortessalmi, Kärhä, Laine, Mattila, Miettinen, Myller, Niinistö, Pelttari, Rusanen, Savela, Törnqvist, Uosukainen, Valo ja Vähäkangas.

Kirjalliset kysymykset

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 76, 125, 127, 132, 135, 139, 140, 142, 143, 151 ja 154. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus laiksi säädöksissä viitattavien standardien kielestä

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 37

Lakivaliokunnan mietintö n:o 5

Suuren valiokunnan mietintö n:o 48

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 48. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—9 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotus laiksi arvopaperinvälitysliikkeistä sekä siihen liittyväksi lainsäädännöksi

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 234/1988 vp.

Pankkivaliokunnan mietintö n:o 2

Suuren valiokunnan mietintö n:o 49

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 49. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta ensimmäisen lakiehdotuksen 1 §

ja sen edellä oleva alaotsikko, 2 ja 3 §, 2 §:n edellä oleva alaotsikko, 4 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 5 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 6 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 1 luvun otsikko, 7 § ja 8 §, 7 §:n edellä oleva alaotsikko, 9 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 10 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 11 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 12 ja 13 §, 12 §:n edellä oleva alaotsikko, 2 luvun otsikko, 14 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 15 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 16 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 3 luvun otsikko, 17 ja 18 §, 17 §:n edellä oleva alaotsikko, 19 ja 20 §, 19 §:n edellä oleva alaotsikko, 21 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 22 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 23 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 24 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 25 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 26 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 4 luvun otsikko, 27 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 28 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 5 luvun otsikko, 29 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 30 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 31 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 32 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 33 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 34 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 35 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 6 luvun otsikko, 36—39 § ja 7 luvun otsikko sekä johtolause ja nimike, toisen lakiehdotuksen 1 ja 40 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä kolmannen lakiehdotuksen 10 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotukset laiksi lukiolain 21 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 189/1988 vp.

Lakialoitteet n:ot 129/1987 vp. ja 36/1988 vp.

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 5

Suuren valiokunnan mietintö n:o 50

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 50. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Astala: Arvoisa puhemies! Viime kerralla tarkastelin lukion tuntikehityksen synty-

historiaa ja lähimenneisyyttä. Väitin, että asiassa on rikottu eduskunnan tahdonilmaisuja, sivistysvaliokunnan kannanottoja ja lukiolain henkeä. Pysyn väitteessäni. Kukaan ei edellisen keskustelun aikana kiistänyt esittämäni perustelua eikä asiakirjojen oikeellisuutta. 2.12.1983 jo sivistysvaliokunta edellytti, että lukion tuntikehysjärjestelmän toteuttamiseen varataan lukion opetussuunnitelman edellyttämät voimavarat, jotta lukion valinnaisuus toimii tarkoitetulla tavalla. Valiokunta tosin tiesi ja eduskuntakin tiesi 2 päivä helmikuuta 1984 päätöksiä tehdessään, että esitetyt tuntikehysresurssit eivät tule riittämään. Muun muassa SKDL:n eduskuntaryhmä oli jo silloin vastalauseessaan sitä mieltä, että riittävät resurssit olisi pitänyt antaa.

Entä toinen oleellinen asia: lukion perusopetusryhmien pienentäminen. Vuoden 1982 lukiolakiesityksessä jo todettiin, että on otettava huomioon lukion perusopetusryhmien pienentäminen asteittain vuodesta 1986 lähtien. Näitä tuntikehysresursseja ei ole annettu, eikä opetusryhmiä myöskään ole lukiossa pienennetty suuresta tarpeesta huolimatta.

Myöskään opetussuunnitelmia ei ole voitu riittävästi monipuolistaa eikä siten voitu lukion valinnaisuutta lukiolain hengen mukaisesti lisätä riittävästi. Kielten opiskelu ei ole monipuolistunut, taideaineiden opiskelu on vähäistä ja saamelaisalueilla on edelleenkin suuria vaikeuksia saamen kielen, saamenkielisen opetuksen sekä suomen kielen osuudelta.

Nyt käsittelyssä olevassa hallituksen esityksessä esitetään tuntikehysten lisäämistä vain 0,05 tunnilla viikossa kutakin lukion oppilasta kohden ja hieman lisää silloin, kun vuosiluokalla on vain yksi perusopetusryhmä. Onneksi sivistysvaliokunta on lisännyt tuntikehystä niin, että lain tavoitteet voivat toteutua ja tavoitteeksi on siis asetettu se, että opetusryhmiä voidaan pienentää, opetussuunnitelmia monipuolistaa ja siten lukion valinnaisuutta lisätä.

Valiokunta on mielestäni tehnyt arvokasta työtä. Valitettavasti valiokunnan lisäesitys esitetään voimaan vasta 1.8.1991 valtiovarainministeriön tai -ministerin vaatimuksesta. Mielestäni lukiot ovat jo aivan liian pitkään odottaneet riittäviä tuntikehysjä. Lähes viisi vuotta on aivan liian pitkä aika, ja nyt esitetään lisäresurssin odottamista vielä yhdellä lisävuodella. Kysymyksessä on vain 20 miljoonan markan valtion meno, joten ei mistään oleellisesta summasta ole kysymys. Ilmeisesti onkin kysymys vain joidenkin arvovallasta. Tuota lisävuotta ei

meidän mielestämme pitäisi enää odottaa, ja siksi tulen esittämään SKDL:n ryhmän puolesta yksityiskohtaisessa käsittelyssä voimaantulo-säännöksen 2 momentin poistamista.

Arvoisa puhemies! Painotan vielä paria asiaa. Ensinnäkin kielten opiskelu: On hyvin mielenkiintoista tutkia valtioneuvoston päätöstä kielten opetuksen yleissuunnitelmaksi vuosille 1985—1991. Valtioneuvosto on tehnyt sen vuonna 1984. Siinä esitetyt tavoitteet ovat täysin saavuttamattomissa, ja ne ovat olleet saavuttamattomissa suurelta osalta sen tähden, että tuntikehysresurssi on ollut niin vähäinen. Kehotan niitä edustajia, jotka ovat kiinnostuneita tästä asiasta, tutustumaan tähän valtioneuvoston päätökseen kielten opetuksen yleissuunnitelmaksi vuosille 1985—1991.

Olemme saaneet valiokunnassa muutaman yksittäisen tiedon siitä, millä tavalla niin sanotujen harvinaisempien kielten opiskelu on edistynyt kouluissa, ja sen on hyvin murheellista kerrottavaa. Nimittäin näiden kielten opiskelu ei juuri ole lisääntynyt missään määrässä, vaan on suuressa määrin laskenut. Seuraavat esimerkit: Ylioppilastutkinnon ylimääräiseen vieraan kielen kokeeseen on ilmoittautunut vuonna 1983 ja vertauslukuna vuonna 1988 seuraavasti opiskelijoita: Ranskan kielessä näiden ylioppilastutkinnon ylimääräiseen vieraan kielen kokeeseen ilmoittautuneiden määrä on laskenut vuodesta 1983 vuoteen 1988 750:llä, saksan kielen osalta 9 773:lla ja venäjän kielen osalta 848:lla, niin että esimerkiksi venäjän kielen kokeeseen ilmoittautui vain 1 090 henkilöä, saksan kielen kokeeseen 8 450 ja ranskan kielen 2 680.

Toinen esimerkki: D-kielen oppilasmäärät lukuvuosina 1984—1985 ja 1987—1988 osoittavat — D-kielessä on siis kysymys lukion ensimmäisenä vuonna aloitetusta kielestä — että kaikkien muiden kielten opiskelijoiden määrä on laskenut paitsi espanjan ja italian kielen opiskelijoihin. Kaikki muut ovat siis laskeneet.

Ja viimeinen esimerkki koskee venäjän kielen opetuksen muutosta 16 suurimmassa kaupungissa. Se osoittaa, että A-kielen, siis sen kielen, joka aloitetaan peruskoulun 3. vuosiluokalla, opiskelijoiden määrä on lisääntynyt vuodesta 1984 vuoteen 1988 62:lla, mutta sen sijaan C-kielen vähentynyt 88:lla ja D-kielen opiskelijat ovat vähentyneet 151:llä. A-kielenä opiskeli 16 suurimmassa kaupungissa venäjää lukuvuonna 1987—1988 294 oppilasta, C-kielenä 246 oppilasta ja D-kielenä 406 oppilasta.

Näidenkin lukujen valossa on todella mieles-

täni syytä huoleen. Ilmeisesti opetusministeriö onkin huolissaan tästä asiasta, mutta toivon mukaan myös valtiovarainministeriö ottaisi omakseen tämän huolen varsinkin, kun tänä päivänä niin kauniisti puhutaan kansainvälistyneestä maailmasta, yhdentyneestä Euroopasta, kielitaidon merkityksestä jne.

Arvoisa puhemies! Lopuksi esittäisin vielä opetusministeriölle toisen hartaan toivomuksen. Viime kerralla toivoin opetusministeriltä koulupoliittista keskustelua koulupoliittisen tiedonannon muodossa. Tällä kerralla välittäisin hänelle hartaan toiveen siitä, että hän voisi todella perehtyä siihen tilanteeseen, mikä saamelaisalueella on saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen suhteen. Siinä on kysymys sittenkin hyvin pienistä kustannuseristä. Mutta tämä asia pitäisi todella hoitaa kuntoon, sillä siellä lukioissa mm. on suuria ongelmia. Kun nämä ongelmat ovat alkaneet koskettaa myös suomenkielisiä opiskelijoita ja heidän äidinkieltään, tällä alueella on syntymässä todellista pahaa skismaa asiassa. Toivoisin, että tämä asia todella voitaisiin järjestää kuntoon ja nopeasti, ettei saamelaisalueen väestön tarvitsisi ryhtyä valittamaan tilannetta johonkin Euroopan neuvoston ihmisoikeustuomioistuimeen. Sieltä ilmeisesti tulisi päätös siitä, että tämän kaltaista tilannetta ei saa ylläpitää, kuin nykyään on.

Edustajat Paasio, Vennamo, Pesola ja Salolainen merkitään läsnä oleviksi.

Ed. Holvitie: Rouva puhemies! Hallituksen lukiolain 21 §:n muutos merkitsee, kuten ed. Astala totesi, mahdollisuutta pienentää lukioiden opetusryhmiä. Se merkitsee myös opetussuunnitelmien monipuolistamista ja sen kautta lukion valinnaisuuden lisäämistä. On totta, että me valiokunnassa olisimme halunneet välittömästi enemmän resursseja tähän tarkoitukseen. Mutta kuitenkin lukiolain 21 §:n uusi toinen momentti, joka yksimielisesti valiokunnan toimenpiteenä hallitukselta rutistettiin kompromissiksi ja joka oli todella sitkeiden neuvottelujen tulos, jo olennaisesti parantaa lukioiden työskentelyolosuhteita.

Minusta nyt pöydille jaettu ja ed. Astalan äsken tekemä muutosehdotus onkin vain halu olla eri mieltä siitä periaatteesta, joka valiokunnassa varsin yksituumaisesti todettiin. Huutokauppa puhtaasti tässä kysymyksessä on mielestäni epäreilua. Ainahan voidaan tehdä lisäysehdotus.

Tähän voidaan vaikka kuinka paljon tehdä lisäysehdotuksia ja äänestyyttää niistä.

Kuitenkin tiedän, olen itse ottanut selvää, että koulumaailma on tähän resurssilisäykseen todella tyytyväinen, ottaa sen mielellään vastaan, ja monet lukiot pitävät sitä jopa riittävänä tässä vaiheessa. Mutta, jotta lukion mahdollisuus hallituksen ja valiokunnan yhteistuumiin voisi tuottaa saman tapaisiakin tuloksia, todella toivon, että oppositio ei yhtenäisesti yhdy ed. Astalan tekemään muutosehdotukseen.

Ed. Renko: Arvoisa puhemies! Ed. Astalan puheenvuorossa oli hyviä yleisiä koulupoliittisia näkemyksiä. Voin vain todeta, että esimerkiksi kieliongelmapyynti Suomen maassa ei suinkaan ratkea pelkällä lukion tuntikehyksen kertoimella. Se on suurempi kysymys, ja tältä osin se oli tavallaan aiheeton ja liian kapeasti syitä hakeva.

Toinen kysymys: Hallituksen esityshän alun perin oli huonompi kuin se, mitä valiokunta nyt eduskunnalle esittää. Valiokunta esittää kehyksen kaksinkertaistettavaksi, ja käytännössä tämä merkitsee sitä, että esimerkiksi nelisarjaisessa lukiossa ensimmäinen korotus on 13 kurssia ja vuonna 1991 toiset 13 kurssia, jos nämä kurssit antavat enemmän kuin kertoimet käsitystä muulle kuin kouluväelle, mistä me puhumme. Nyt kun näinkin suuria lisäyksiä loppujen lopuksi tehdään, tämä aiheuttaa myös virkajärjestelyjä käytännössä kunta- ja koulutasolla. Kuten tiedämme, meillä on opettajapula ja virkojen järjesteleminen ja muuttaminen yhteisiksi viroiksi tai pelkästään lukion viroiksi on prosessi, joka kunnallishallinnossa kestää suhteellisen pitkään ja vaaditaan myös useamman vuoden tuntien nusteet ja laskelmat, jopa koulupiirien osalta joudutaan tarkennuksiin.

Mielestäni valiokunnan tekemä esitys on huomattavasti parempi kuin hallituksen esitys ja se on realistinen käytännön toimeenpanon kannalta. Pidän sitä hyvin suurena edistysaskeleena lukio-opetuksen kehittämisen kannalta.

Ed. Astala: Arvoisa puhemies! Saanen ed. Rengolle ensin todeta, että toki tiedän hyvin, että kielen opetukseen ei ratkaisevasti vaikuta yksinomaan lukion tuntikehyks, mutta väitän, että se varsin olollisesti vaikuttaa siihen.

Ed. Holvitiele toteaisin, että ed. Astalalla ei ole minkäänlaista halua olla eri mieltä varsin kaan periaatteen vuoksi tässä kysymyksessä. Ed. Astalalla olisi varsin suuri halu olla samaa

mieltä tästä asiasta. (Ed. Holvitie: Siihen on mahdollisuus!) — Kyllä, siihen on mahdollisuus, kun täällä käsitellään asiaa.

Haluaisin nimittäin puuttua kehyksen syntyvaiheeseen siltä osin, miten ed. Holvitie on käyttänyt silloin, kun lukion tuntikehystä säädetiin. 2 päivänä joulukuuta 1983 hänelläkin oli jo vastalause siitä, että lukion tuntikehysten pitäisi olla riittävä, mutta niistä ajoista on kulunut noin runsaat viisi vuotta. Minä olen sitä mieltä, että on aivan turha enää antaa lukioiden odottaa yksi vuosi, mitä tämä voimaantulon siirto merkitsisi lukioille. Se on aivan turhaa, koska on kysymys vain 20 miljoonasta markasta. Se on hyvin pieni summa valtiontaloudessa, mutta se on kuitenkin erittäin suurimerkityksellinen silloin, kun tuntikehystä kouluissa ryhdytään jakamaan ja sitä toteuttamaan.

Ed. Isohookana - Asunmaa: Arvoisa rouva puhemies! Jottei ed. Holvitien puheenvuorosta tulisi väärää kuvaa, on tässä todettava, ettei kyseinen tuntikehysten lisäys poista niitä ongelmia, joita suomalaisella lukiolla on tänä päivänä. Suomalainen lukio kaipaa pikaisesti huomattavasti laajempia uudistuksia, ennen kaikkea sisällöllisiä uudistuksia, sellaisia, jotka ottavat huomioon oppisisältöjen uudistamisen, mutta myös valinnaisuuden todellisen kasvattamisen ja joustavuuden lisäämisen myös ajankäytön suhteen esimerkiksi luokattomaan lukioon siirryttäessä. On syytä tässä osoittaa kiitos sivistysvaliokunnalle siitä, että se on todellakin kyennyt muuttamaan hallituksen esitystä ja saamaan aikaan nyt kuitenkin sellaisen tuntikehysten lisäyksen, jolla jonkinlaista vaikutusta nimenomaan resurssien kasvamiseen on. Keskusta voi kyllä yhtyä lämpimästi näihin muutoksiin.

Toivon, että ed. Astala vetäisi tämän esityksensä pois, sillä tälläkään ei kovin suuria muutoksia kuitenkaan käytännössä lopulta ole. Pääasia on se, että tämä tuntikehysten lisäys on saatu nyt puolella kasvatetuksi, ja toisarvoinen kysymys on se, astuuko tämä voimaan vuoden päästä vai vähän myöhemmin.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy hallituksen esitykseen ja lakialoitteisiin pohjautuvan lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

21 § hyväksytään keskustelutta.

Voimaantulo- ja soveltamissäännös.

Keskustelu:

Ed. Astala: Arvoisa puhemies! Yleiskeskustelussa käyttämäni puheenvuoroon viitaten ehdotan, että voimaantulosäännöksen 2 momentti poistetaan, mikä tarkoittaa sitä, että valiokunnan lisäämä tuntikehys tulisi voimaan 1.8.1990, niin kuin hallituksen esittämä tuntikehyskin.

Ed. Säilynoja: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Astalan tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Astala ed. Säilynojan kannattamana ehdottanut, että 2 momentti poistettaisiin.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Astalan ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 137 jaa- ja 19 ei-ääntä; poissa 43. (Koneään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotus laiksi maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 7 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 32

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 8

Suuren valiokunnan mietintö n:o 51

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 51. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskus-

telu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 7 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotus laiksi terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 223/1988 vp.

Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 3

Suuren valiokunnan mietintö n:o 52

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 52. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Puska: Arvoisa puhemies! Terveydenhuollon valtakunnallisilla rekistereillä on hyvin keskeinen asema ja merkitys Suomessa toteutettavan tieteellisen tutkimuksen kannalta. Kun tämä puoli on valiokunnan mietinnössä ja aiemmissa puheenvuoroissa lain ensimmäisessä käsittelyssä tullut varsin niukasti esille, haluan tässä yhteydessä lyhyesti tuoda esille asian tärkeyttä tätä puolta.

Haluan heti sanoa, että minusta on välttämätöntä, että rekistereiden käsittely ja tietosuojajärjestetään asianmukaisesti, ja on hyvä, että asiaa koskevat säädökset saatetaan asianmukaisiksi. Minusta lain pykälät ja toisen lakivaliokunnan esittämä muutos ovat asialliset. Kuitenkin lakia sovellettaessa ja mahdollisia muutosesityksiä valmisteltaessa on tarkkaan pidettävä huolta, että tieteellisen tutkimuksen tekemistä ei tarpeettomasti vaikeuteta eikä jatkouudistuksissa lasta heitetä pesuveden mukana.

On korostettava voimakkaasti, että yksityisen kansalaisen ja tieteellisen tutkimuksen intressit eivät ole vastakkaiset. Vain kunnollisen tieteellisen tutkimuksen avulla voidaan saada

luotettavaa tietoa meidän vakavien kansantautiemme, syöpäsairauksien, sydän- ja verisuonitautien ja vastaavien, syistä ja päästään suunnittelemaan tehokkaita toimenpiteitä tautien ehkäisemiseksi.

Tässä suhteessa uskaltanee sanoa, että lääketieteellinen tutkimus tautien esiintyvyydestä ja syistä on Suomessa kansainvälisesti katsottuna korkeatasoista ja arvostettua. Tähän on eräänä keskeisenä syynä juuri meillä olevat hyvät, korkeatasoiset ja koko väestön kattavat tietojärjestelmät. On hyvä, että turvataan niiden suhteen tietosuoja ja muutenkin niiden asiallinen hoitaminen, mutta ei pidä luoda määräyksiä, joilla olennaisesti vaikeutetaan tärkeää tieteellistä työtä.

Tämä on syytä tuoda esiin myös sen vuoksi, että tiedossani ei ole, että näiden puheena olevien terveysrekistereiden suhteen olisi väärinkäytöksiä ilmennyt. Esimerkiksi syöpärekisterin 35 vuoden ajalta ei rikkeitä tässä suhteessa ole tiedossa.

On myös syytä palauttaa mieleen, minkälaisista rekistereistä nyt puhutaan. On kysymys pieneköistä määrästä lääkintöhallituksen pitämiä keskusrekistereitä, kuten syöpärekisteri, epämuodostumarekisteri, näkövammarekisteri ym., ja näitä pidetään yhdessä keskuspaikassa koulutetun henkilökunnan toimesta ja niin sanoakseni kaukana tiedon primäärilähteistä eikä yksilöä koskevia tietoja anneta ulos.

Käsittäakseni tässä suhteessa äärettömän paljon suurempi huoli on tietosuojasta esimerkiksi tuhansissa terveydenhuollon työpisteissä sekä julkisessa että yksityisessä terveydenhuollossa, jossa pidetään potilastietoja, kortistoja ja rekistereitä, kymmenientuhansien ihmisten toimesta, jotka tuntevat potilaat ja asiakkaat henkilökohtaisesti, puhumattakaan muista kuin terveydenhuollon rekistereistä. Näissä suhteissa tuntuu siltä, että puheena olevat muutamat terveydenhuollon keskusrekisterit ovat todella ongelmasta pienimmät, joskin — kuten sanoin — on toki hyvä, että niitä koskevat säädökset ovat kunnossa. Mutta säädöksillä ei todellakaan saisi aiheuttaa tarpeetonta haittaa tutkimustyölle.

Keskustelussa on myös tullut esille kysymyksiä siitä, miksi eivät pelkät tilastotiedot riitä, mihin tarvitaan yksilöä koskevaa tietoa, miksi tarvitaan henkilötunnus, miksi tietoja pitää säilyttää vuosikausia. Nämä terveydenhuollon valtakunnalliset keskusrekisterit sisältävät todella tällaisia yksilötason tietoja.

Seuraavassa on muutama näkökohta näihin

kysymyksiin käyttäen esimerkkinä erityisesti tutkimusta syövän syistä ja syöpärekisteristä.

Ympäristöhaittojen vaikutusten arvioinnissa on muistettava, että ihmisten altistukset eivät noudata tilastointialueiden kuten kuntien rajoja ja esimerkiksi saastunut juomavesi, haitallinen savuallistus, tuulen vaikutuksesta säteilyallistus jne. eivät noudata hallinnollisia tai tilastollisia rajoja. Altistustietojen yhdistäminen yksilötasolla tautirekisteriin on tarpeen tautivaaran selvittämiseksi. Tästä aikaviiveestä on muistettava, että esimerkiksi syöpäallistus on aina tapahtunut menneisyydessä. Ihmiset ovat muuttaneet eri puolille maata. Altistustietojen yksilötasoinen yhdistäminen on näin ollen tarpeen. Näistä molemmista edellä mainituista on hyvä esimerkki Kärkölen kloorifenoliallistus.

Työympäristössään altistuneiden ihmisten seurannassa on todettava, että tautivaaran selvitys on täysin mahdotonta ilman yksilötasolla tapahtuvaa työpaikkatietojen ja syöpätietojen yhdistämistä. Suomessa on tutkittu esimerkiksi formaldehydin, asbestin, kumitehtaan kemikaalien, lasivillan ja monen muun työympäristössä esiintyvän aineen vaikutuksia.

Toiseksi voidaan ottaa esille tautivaaraa aiheuttavien elintapojen ja vastaavien tekijöiden tunnistaminen. Tässä valitaan tautirekisteristä potilaita ja esimerkiksi väestörekisteristä terveitä vertailuhenkilöitä ja nämä tiedot yhdistetään aiempiin tietoihin työympäristöallistuksista, verinäytteistä tai ravintohaastattelusta ja kyetään saamaan selville tautivaaran kasvuun tai vaihtoehtoisesti pienenemiseen liittyviä tekijöitä, kuten on tutkittu vitamiinien suhteen, lääkityksen suhteen jne.

Kolmanneksi voidaan ottaa esille hoidon tason seuraaminen. Esimerkiksi yhdistetään potilasrekisterin tiedot henkilötasolla kuolemansyy- ja muuttotietoihin. Näin saadaan selville hoidon tulosten taso, sen ajallinen kehitys ja siinä esiintyvät alueellaiset ja sosiaaliryhmittäiset vaihtelut.

Mitä tulee rekistereiden laadun ylläpitoon, niin on todettava, että tiettyä henkilöä koskevat tiedot on rekisterissä saatava yhteen. Esimerkiksi kaksi saman nimistä henkilöä tai kaksi ilmoitusta eri paikoista samoista henkilöistä on pystyttävä erottamaan toisistaan. Näin ollen yleisesti ottaen on todettava, että vain yksilötason tietojen yhdistäminen eri tietolähteiden välillä takaa sen, että terveystvaarat voidaan selvittää nopeasti, taloudellisesti ja luotettavasti. Ja kun altistumisen ja sairastumisen välinen viive

voi olla 10—30 vuotta eikä tänä päivänä voida tietää, mitkä altistustiedot tulevat tärkeiksi 20—30 vuoden kuluttua, on tärkeää, että yksilötason tietoja säilytetään riittävän kauan.

On todettava, että myös viranomaisten päätöksentekoa helpottaa rekistereiden hyvä kunto. Yksilötasoiseen tieteelliseen tutkimukseen käytettävä rekisteri on ensiluokkaisessa kunnossa, kun siitä saadaan päätöksentekoon luotettavampia tilastoja kuin pelkästään tilaston tekoon tarkoitettua rekisteristä.

On myös syytä todeta, että rekistereitä, joita joka tapauksessa pidetään, ei ole syytä ylläpitää turhaan. Kun näitä rekistereitä pidetään, on niiden käytön edellytykset myös turvattava, jotta niistä saataisiin mahdollisimman paljon ja mahdollisimman tärkeää tietoa ulos, jotta niitä todella voitaisiin hyödyntää. Tässä suhteessa henkilötietoina tunnistuksen käyttö on rekistereiden kunnollisen hyödyntämisen kannalta aivan olennaista.

Haluaisin lopuksi vielä uudelleen korostaa, että näin ollen rekistereiden tieteellinen hyödyntäminen palvelee viime kädessä kansalaisia itseään, heidän tautivaarojensa vähentämistä. Suomalainen tutkimus, mm. syöpäsairauksien ja sydän- ja verisuonitautien ja muiden kansantautien syiden selvittämiseksi, on kansainvälisestikin katsottuna arvostettua ja tuottanut runsaasti sekä Suomea että myös muita maita hyödyttävää ja käytännön toimenpiteisiin johtanutta tietoa. Tämä on myös viime vuosina tuonut Suomeen yhä enemmän kansainvälistä tutkimusrahaa, joka on olennaisella tavalla lisännyt Suomessa käytettävissä olevaa niukakkoa tutkimusrahaa. Esimerkiksi Suomessa Kansanterveyslaitoksessa tehtävää syövän ja eräiden vitamiinien välistä suurisuuntaista tutkimusta tukee USA:n syöpäinstituutti noin 100 miljoonalla markalla. Tällainen tutkimus ei olisi mahdollista ilman suomalaisia korkeatasoisia terveysthuollon keskusrekistereitä.

Toisen lakivaliokunnan mietinnössä ja eräissä puheenvuoroissa on voittopuolisesti tullut esille terveysthuollon rekistereiden väärinkäyttö. On hyvä, että sitä varten säädökset saadaan kuntoon ja pidetään kunnossa, mutta kuitenkin ylimitoitunut pelko näiden suhteen voi johtaa rekistereiden hyödyllisen käytön vaikeutumiseen ja jopa loppumiseen.

Näin on syytä todella myös korostaa rekistereistä saatavien tietojen tarpeellisuutta ja hyödyllisyyttä sekä huolehtia siitä, että lakia sovellettaessa ja tulevassa lainsäädännössä rekistereiden

den tarkoituksenmukainen toiminta voitaisiin myös vastaisuudessa turvata.

Ed. Mönkäre: Arvoisa puhemies! Henkilörekisterilakiesityksen yhteydessä on noussut hyvin korostetusti esille keskustelu yksityisyyden suojasta ja henkilötunnusten käytöstä, mikä tietysti tämän päivän yhteiskunnassa on ihan ymmärrettävääkin.

Ed. Puska toi esille, että eräissä piireissä on herännyt huolestuneisuus sen suhteen, että toisen lakivaliokunnan mietinnössä tulee esille voittopuolisesti terveydenhuollon rekisterien väärinkäyttö ja ylimitoitunut pelko voisi silloin johtaa niiden hyödyllisen käytön vaikeutumiseen, jopa loppumiseen. Tämä asia ja tämän tyyppinen ajattelutapa on varmasti ollut myös sekä talousvaliokunnan että toisen lakivaliokunnan tiedossa, ja tietysti, jos tuota toisen lakivaliokunnan mietintöä suurennuslasilla lukee, voi tällaisenkin yleiskäsityksen siitä saada. Sivulla 2:han siellä sanotaan, että "henkilötunnuksen käyttäminen mitä moninai-
simmilla elämänaloilla kertyvien tietojen rekisteröinnissä ja tätä kautta syntyvä mahdollisuus yksilöä koskevien hyvin tarkkojen ja pitkältä ajalta kertyneiden tietojen käyttöön ja yhdistelyyn voi valiokunnan käsityksen mukaan johtaa vakavaan yksityisyyden suojan vaarantumiseen".

Näin tietysti on ja se tulee pitää mielessä ja se on nykyaikaista lainsäädäntöä, että nämä asiat otetaan huomioon. Mutta se, mitä toinen lakivaliokunta käsittääkseni tällä tarkoitti, oli enemminkin se, että kiinnitimme huomiota esimerkiksi terveydenhoidon kasvavaan yksityisyyteen, yksityiseen sektoriin. Siellä on paljon tiedostoja, joitten valvonta ja yksityisyyden suoja noiden tiedostojen käytössä tulee yhä tärkeämmäksi. Tietosuojatason on oltava sellainen, että myös yksityisen sektorin ja työterveys-
huollon rekistereissä yksityiskohtaiset tiedot ovat vain asianomaisen terveydenhuoltohenkilöstön käytettävissä ja ainoastaan potilaan suostumuksella.

Oma ongelmansa ovat arkaluonteiset sairaudet, kuten aids tällä hetkellä, ja siinä yhteydessä henkilön yksityisyyden suoja nousee erityisesti valvottavaksi. Mutta itse olen myös sitä mieltä, että kun on hiv-tartunnan tutkimuksesta kysymys, täytyy olla myös mahdollisuus identifioida, kuka on tuo kyseinen henkilö, jolta positiivinen näyte on saatu. Jos henkilö käy tuntemattomana verikokeessa ja saa positiivisen hiv-vas-

tauksen, voi olla, että hän ei usko tätä tulosta ja hakeutuu toiseen tutkimukseen, jolloin tulee uudelleen positiivinen hiv-vastaus. Tämän jälkeen meillä rekisterit, jos niissä ei ole identifiointimahdollisuutta, eivät ole luotettavia. Me saamme täysin väärän kuvan tämänkin sairauden, jonka vaarallisuus ja yhteiskunnallinen merkitys on huomattava, esiintymisestä. Tällaisessa tapauksessa ja ed. Puskan luettelemissa useissa muissa tieteellisissä tutkimustapauksissa pitää olla mahdollisuus identifioida tuo henkilö, ketä nämä tiedot koskevat.

Toinen lakivaliokunta korosti, että tämä on väliaikainen ratkaisu ja keskustelua on edelleen käytävä, ja mielestäni nämä tänään tässä keskustelussa esille tulleet seikat tulee tuossa jatkokeskustelussa tuoda esille. Meillä on erittäin korkeatasoisia rekistereitä, mm. syöpärekisteri, jonka toimivuus ja korkea taso on säilytettävä, enkä usko, että toinen lakivaliokunta missään vaiheessa asetti esimerkiksi syöpärekisterien tasoa ja luotettavuutta kyseenalaiseksi. Toinen lakivaliokunta lausuiakin, että on ryhdyttävä pikaisesti toimenpiteisiin henkilötunnuksen käytön rajaamiseksi vain sellaisiin rekistereihin, joissa henkilötunnuksen käyttö on välttämätöntä tieteellisen tutkimuksen tai rekisteröityjen oman oikeusturvan kannalta. Tämä mielestäni sisältää tuon ajatuksen niistä rekistereistä, joissa katsomme identifioinnin olevan välttämätöntä. Olen samaa mieltä siitä, että on syytä korostaa tämän tyyppisistä rekistereistä saatavien tietojen tarpeellisuutta ja hyödyllisyyttä sekä miettiä keinoja, joilla näiden tarkoituksenmukainen toiminta voidaan jatkossa edelleen taata.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—7 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 4 (HE n:o 237/1988 vp.)

pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi keskiviikkona pidettävään täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi keskiviikkona kello 14. Kyselytunti on tänään kello 17.

Täysistunto lopetetaan kello 14.04.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola
